

De AIVD en integriteitsrisico's met betrekking tot kandidaat-Kamerleden

Inleiding

De integriteit van de openbare sector is essentieel voor het goed functioneren van de democratische rechtsorde. Ter bescherming van dit belang dienen alle beschikbare middelen te worden benut. In de eerste plaats heeft een politieke partij een eigen verantwoordelijkheid voor de integriteit van de personen die zij kandidaat stellen voor een functie als Kamerlid. Vervolgens kan gebruik worden gemaakt van de door de Algemene Inlichtingen- en Veiligheidsdienst (AIVD) verzamelde informatie. Terughoudendheid is echter geboden, opdat de AIVD slechts wordt benaderd indien de feiten en omstandigheden aanleiding geven voor ernstige vermoedens en de politieke partij in kwestie hiervan niet zelf op de hoogte kan komen. De afspraken die hierover zijn gemaakt met de landelijke politieke partijen zijn eerder gedeeld met de vaste Kamercommissie en voorzitters van de politieke partijen in respectievelijk 1998, 2001, 2006 en 2010.

Verantwoordelijkheid van de politieke partijen

Uitgangspunt is dat politieke partijen zelf verantwoordelijk zijn voor de integriteit van de personen die zij kandidaat stellen voor een functie als Kamerlid. In dat kader heeft een politieke partij de beschikking over middelen als:

- Het vragen van een uitgebreid curriculum vitae;
- Het vragen van een opgave van nevenfuncties;
- Het laten overleggen van een 'Verklaring Omtrent het Gedrag' (VOG);
- Referenties en informanten over de betrokkene horen.

Uitgangspunten inschakelen AIVD

Aangezien het werk van de AIVD onvermijdelijk gepaard gaat met inbreuken op grondrechten, kan het inschakelen van de AIVD slechts plaatsvinden in bepaalde gevallen en indien andere mogelijkheden om gegevens te verkrijgen ontbreken (subsidiariteitsbeginsel) of tekort schieten (proportionaliteitsbeginsel). Bovendien dient de verstrekking van AIVD-gegevens, gelet op de rechten van de betrokken personen, uiterst zorgvuldig te geschieden. De mogelijkheid de AIVD in te schakelen komt pas in beeld als, ná het gebruik van alle middelen die een politieke partij ter beschikking staan, blijkt dat het vermoeden bestaat of blijft bestaan dat een kandidaat-Kamerlid in enigerlei vorm een risico vormt voor de integriteit van de openbare sector¹.

Voor het inschakelen van de AIVD gelden de volgende uitgangspunten:

1. De AIVD kan geen veiligheidsonderzoek instellen naar een kandidaat-Kamerlid. De AIVD mag uitsluitend veiligheidsonderzoeken instellen wanneer de functie een vertrouwensfunctie betreft. De functie van een gekozen ambtsdrager kan ingevolge de Wet veiligheidsonderzoeken niet als zodanig worden aangemerkt.
2. Wel kan de AIVD in het kader van zijn inlichtingentaak op verzoek van de voorzitter van een politieke partij worden ingeschakeld bij het onderzoek van die partij naar het

¹ De integriteit van de openbare sector is niet als zodanig genoemd in de taakomschrijving van de AIVD. Echter, de in de Wet op de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten 2002 genoemde begrippen "voortbestaan van de democratische rechtsorde" en "veiligheid of andere gewichtige belangen van de staat" bieden voldoende aanknopingspunten voor het onderzoeken van bepaalde integriteitskwesties (Zie: toezicht rapport van de Commissie van Toezicht betreffende de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten inzake 'De door de AIVD uitgebrachte ambtsberichten in de periode van oktober 2005 tot en met mei 2010', CTIVD nr. 29, 28 september 2011, p. 42).

kandidaat-Kamerlid ten aanzien van wie het vermoeden bestaat dat deze een risico vormt voor de integriteit van de openbare sector.

3. De AIVD zal een informatieverzoek van een partijvoorzitter pas inwilligen indien is beoordeeld of deze valt binnen het kader van de wettelijke taak van de AIVD (artikel 6 lid 2 Wet op de inlichtingen en- veiligheidsdiensten 2002 (Wiv 2002)). Dit betekent dat de AIVD allereerst moet beoordelen of de gerezen bedenkingen zoals door de partijvoorzitter naar voren zijn gebracht, in combinatie met de functie waarvoor de desbetreffende persoon in aanmerking komt, een dusdanig risico voor de aantasting van de integriteit van de openbare sector oplevert dat daarmee voldoende aansluiting met de wettelijke taakstelling vast staat.
4. De AIVD zal allereerst een naslag verrichten, dat wil zeggen een zoekslag in de eigen bestanden op gegevens over de betrokken persoon. Het raadplegen en/of samenbrengen van gegevens valt ingevolge artikel 1 sub f Wiv 2002 onder het begrip gegevens verwerking. De AIVD is hiertoe op grond van artikel 12 lid 1 en 13 Wiv 2002 bevoegd.
5. Vervolgens kan de AIVD op basis van de gegevens die door de voorzitter van de betrokken partij zijn verstrekt, aangevuld met het eventuele resultaat van de naslag, een eigen onderzoek instellen naar het kandidaat-Kamerlid indien het geheel van de gegevens tot de conclusie leidt dat een dergelijk onderzoek op grond van de taakstelling van de AIVD geïndiceerd is. Zie ook: 'Eigen onderzoek door de AIVD'.

Waarom moet een informatieverzoek worden voldaan

1. Gelet op de gevoeligheid van de gegevens waarom het gaat dient een informatieverzoek aan de AIVD door de landelijke partijvoorzitter schriftelijk te worden ingediend bij de Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.
2. In dit informatieverzoek dient te worden aangegeven wat de bedenkingen zijn en waarop deze bedenkingen jegens het kandidaat-Kamerlid zijn gebaseerd. Tevens dient vermeld te worden welke middelen de partij heeft aangewend om de bedenkingen te onderzoeken dan wel dient kort gemotiveerd te worden waarom van zo'n onderzoek is afgezien. De AIVD dient het verzoek vervolgens te beoordelen zoals hiervoor onder 3. is vermeld.
3. Het kandidaat-Kamerlid wordt door de voorzitter van de politieke partij op de hoogte gesteld van het indienen van een verzoek als hier bedoeld, tenzij dit de effectiviteit van het eventueel in te stellen onderzoek zou kunnen schaden.

Gegevensverstrekking

De bevindingen van de naslag en/of het onderzoek worden, voor zover dit gelet op het doel van de naslag of het onderzoek noodzakelijk is, door of namens de Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties gemeld aan de partijvoorzitter. De gegevensverstrekking kan worden aangemerkt als een ambtsbericht (artikel 36 van de Wiv 2002) en moet schriftelijk plaatsvinden (artikel 40 lid 1 van de Wiv 2002). Daarnaast moeten de gegevens zijn voorzien van een aanduiding omtrent de mate van betrouwbaarheid dan wel een verwijzing naar de bron waaraan de gegevens zijn ontleend, zoals artikel 12 lid 4 van de Wiv 2002 voorschrijft. De voorzitter van de Commissie van Toezicht betreffende de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten (CTIVD) zal over deze verstrekking worden geïnformeerd.

Eigen onderzoek door de AIVD

Naast gegevensverstrekking naar aanleiding van een verzoek daartoe van een partijvoorzitter, kan de AIVD ook spontaan tot verstrekking van gegevens over een kandidaat-Kamerlid aan de partijvoorzitter overgaan. Het gaat in die gevallen om gegevens betreffende risico's die een kandidaat-Kamerlid kan opleveren voor de integriteit van de openbare sector, die in het kader van lopend onderzoek, ter uitvoering van de wettelijke taak, naar voren zijn gekomen.

De voorzitter van de CTIVD zal door de Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties worden geïnformeerd wanneer de AIVD onderzoek doet naar een (kandidaat-) Kamerlid in het kader van de wettelijke taak van de AIVD naar personen die aanleiding geven tot het ernstige vermoeden dat zij een gevaar vormen voor de democratische rechtsorde, de veiligheid van de staat of voor andere gewichtige belangen van de staat.

Rol CTIVD

De CTIVD is belast met het toezicht op de rechtmatigheid van de uitvoering van hetgeen bij of krachtens de Wiv 2002 en de Wet veiligheidsonderzoeken is gesteld. De CTIVD kan op eigen initiatief (bijvoorbeeld na informatieverstrekking zoals hiervoor bedoeld) onderzoek verrichten. Zij ziet er daarbij achteraf op toe of de AIVD binnen de wettelijke kaders heeft gehandeld.

Daarnaast heeft een ieder het recht een klacht in te dienen over het (vermeende) optreden van de AIVD. De klacht dient eerst te worden gericht aan de Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. Bij de behandeling van de klacht heeft de CTIVD een adviserende rol. Nadat de Minister zijn zienswijze op de klacht heeft gegeven, kan deze eventueel worden ingediend bij de Nationale Ombudsman.